

Posudek diplomové práce BcA. Petra Bény: Restaurování odlitku sousoší sv. Mikuláše Tolentinského z Karlova mostu v Praze

Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Ateliér restaurování kamene, vedoucí doc. Jiří Novotný, ak. sochař, Litomyšl 2011

Diplomová práce Petra Bény se zaměřila na restaurování starého sádrového odlitku rozměrné nadživotní figurální barokní plastiky včetně podrobného průzkumu a jeho vyhodnocení a problematiku sádrových plastik a odlitků především v památkové péči.

Diplomant před zahájením vlastních prací velmi pečlivě provedl ve spolupráci se specialisty podrobný průzkum materiálů a technik: jedná se o odlitek, který vznikl patrně někdy na přelomu 19. a 20. století, kdy po katastrofálních povodních se začalo uvažovat o zachování podoby ohrožené plastické výzdoby Karlova mostu; vzhledem k finanční náročnosti však odlitky vznikaly postupně a velmi pomalu, na některé plastiky snad ani nedošlo. Diplomant ověřil, že se nejedná o čistě sádrovou hmotu, ale zjistil i kombinaci se štukem, což byla běžná technika pro zhotovování sochařských modelů a vzhledem k rozměrům plastiky umožnila včetně vnitřní výztuhy samotnou existenci artefaktu. Velmi pregnantně prezentoval rozdíly mezi originálem, sádrovým odlitkem a stávající novodobou sekanou kopií, osazenou r. 1969 (J. Jiříkovský) – při posuzování odlitku je však třeba kriticky zvažovat jeho vypovídací hodnotu, neboť v řadě případů může vznikat forma pro odlitek až po domodelování některých partií nebo detailů, které se již na originálu nezachovaly, a následně na odlitku již nelze tyto doplňky spolehlivě odlišit. Zde je však vzhledem ke stáří možno předpokládat poměrně intaktní podobu – podporou je stará dokumentace originální plastiky na mostě. Při porovnání velikostí originálu a odlitku je nutno rovněž počítat se smršťováním materiálu při tuhnutí, kdy je určitá objemová změna rovněž možná.

V rámci přípravných prací byly rovněž vyhodnocovány materiály, navržené pro restaurování, které byly průběžně také konzultovány se zadavatelem (správcem plastiky) a zástupcem památkové péče a schváleny pro použití. Byly zvoleny odpovídající materiály a celý průběh restaurování je zdokumentován, velmi pečlivě je také vypracován návrh a popis manipulace s dílem, které je díky své velikosti děleno na několik částí, aby byla vůbec možná jakákoliv odpovídající manipulace. Samotné restaurování probíhalo velmi dobře, je zřejmé, že diplomant získal odpovídající praktické i technické a technologické znalosti a umí je vhodně používat při práci.

Druhá část diplomové práce je věnována roli sádry v památkové péči, se zaměřením na sochařské odlitky. Na úvod je zhodnocena sádra jako materiál a historické popisy použití sádry od starověku se zaměřením na jejich dokumentační a záznamovou roli pomocí odformování originálů a význam v památkové péči a sféře památek obecně. Diplomant popsal základní historické receptury i význam sádry v sochařství, kdy základní autentická modelace autora v hlíně se pomocí odformování a odlitku zachovává pro další dobu a může věrně přenést originální autorský rukopis a záměr. Už ve starověku, resp. ve starém Egyptě,

byla sádra regulérním sochařským materiálem ať už ve spojení s dalšími materiály pro sochařská díla, nebo ve formě podkladu pro malované vrstvy různého využití, a významné místo zaujaly nejen odlitky, sloužící jako ideální předlohy, ale také portréty, spojené s pohřebními rituály. Zároveň historicky byla sádra materiálem pro rozšíření významných plastik pomocí věrné trojrozměrné reprodukce a zejména od období renesance, kdy začaly vznikat významné sbírky originálů i jejich reprodukcí, si sádrové odlitky vydobily své místo ve většině sbírek soukromých i veřejných. Je zřejmé, že některé techniky odlévání, známé už od antiky, se zejména v italských oblastech uchovaly po celá staletí a napomohly rozšíření sádrových odlitků v pozdějších dobách. Zároveň sádra byla využívána i pro tvorbu modelů, které vznikaly před vlastní realizací díla, nebo byly předkládány do soutěží, z nichž některé se také staly předmětem zájmu osvětlených sběratelů.

Období klasicismu přineslo nové objevy památek a antika, ale i další slohy se objevují mezi požadovanými reprodukcemi, ale sádrový odlitek se také stal pravidelnou mezifází vzniku definitivního díla v rámci obvyklého postupu v systému dílenského provozu ateliérů s pomocníky hlavního autora nebo v autorské tvorbě; přitom v 19. století také rozsáhlá potřeba vnějších i vnitřních dekorací nových buržoasních staveb přinesla rozvoj dílenské malosériové výroby, kdy sádra byla jedním z významných materiálů, často kombinovaných se štukem. Navíc všechny významné vzdělávací instituce si opatřovaly v této době studijní kolekce, pro sochaře především ve formě sádrových odlitků. Diplomant končí posouzení vývoje materiálu počátkem 20. století: sádra je však dodnes regulérním materiálem jak v rámci záchrany starších artefaktů pomocí odformování a odlévání, tak je nutnou podmínkou při řadě technik odlévání do kovových aj. materiálů pomocí forem, ale velmi často je dnes vzhledem k finančním možnostem autorů posledním stupněm autorské realizace, která se tak stává v mnoha případech výstavním artefaktem a následně i sbírkovým předmětem a teprve třeba s odstupem mnoha let, bez účasti autora, dochází k převedení do ušlechtlejšího materiálu. Řada výstavních institucí také získává odkazy významných výtvarníků, kde u sochařů se jedná často o sádrové studie a modely. Mnohé nové výstavní artefakty a pomůcky jsou také dodnes vyráběny ze sádry, která se zatím ukazuje jako optimální i díky své poměrně proměnlivé struktuře povrchu a trvanlivosti a může tak např. sloužit jako haptický model. Proto je dnes sádra jakožto materiál zcela běžnou součástí většiny galerijních sbírek a problematika konzervování těchto předmětů nejen v rámci památkové péče je velmi aktuální a do budoucna by měla být zhodnocena i v rámci používání nových materiálů na bázi sádry a tmelů, které nakonec použil i sám diplomant při restaurování.

Celkově je diplomová práce zpracována velmi pečlivě, zohledňuje stávající poznatky i historické dokumenty, odpovídajícím způsobem dokumentuje i vlastní pracovní postupy diplomanta a proto práci doporučuji k obhajobě.

V Praze, dne 25.9.2011
PhDr. Petra Hoftichová

